

pidpry`yemstv: teoriya, metody`ka, analiz: monografiya / V. G. Andrijchuk. – K., 2005. – 290 s.

7. Mazur Y`. Y`. Эффеkты`vныj menedzhment: [uchebn. posob. dlya vuzov] / Mazur Y`. Y`, Shapy`ro V. D., Ol`derogge N. G. ; pod obshh. red. Y`. Y`. Mazura. — M: Vysshaya shkola, 2003. — 416 s.

8. Yachmen`ova V.M. Efekty`vnist` upravlinnya diyal`nistyu promy`slovogo pidpry`yemstva ta diagnosty`ka zagroz : [monografiya] / V.M. Yachmen`ova, M.V. Vy`sochy`na, O.J. Suly`ma. – Simferopol`: VD ARIAL, 2010. – 472 s.

9. Gupalo A. O. Vy`znachennya zmistu ponyat` «efekt», «efekty`vnist`» ta «rezul`taty`vnist`» / A.O. Gupalo. [Elektronny`j resurs]. - Rezhy`m dostupu: http://www.confcontact.com/20121221/3_gupalo.htm

10. Shvab L.I. Ekonomika pidpry`yemstva : navch. posibn. [dlya stud. VNZ]. – 2-ge vy`d. – K. : Vy`d-vo "Karavela", 2005. – 568 s.

11. Bry`k G. V. Suchasni pidxody` do z`yasuvannya kategoriyi «efekty`vnist`» / G.V. Bry`k. [Elektronny`j resurs]. - Rezhy`m dostupu: <http://int-konf.org/economika/77-k-e-n-brik-g-v-suchasn-pdhodi-do-zyasuvannya-sut-kategoryi-efektivnst.html>

12. Sutnisna karaktery`sty`ka efekty`vnosti diyal`nosti pidpry`yemstv zhy`tlovo-komunal`nogo gospodarstva O.S. Filippova //Экономы`ка y` upravleny`e. - # 1 - 2012. [Elektronny`j resurs]. – Rezhy`m dostupu: http://mevhnua.at.ua/load/2013/7_konkurentnij_potencial_pidpriemstva_metodi_ta_mekhanizmi_pidvishhennja/37-1-0-24

Рецензент: Бельтюков Є.А., д.е.н., професор, зав. кафедрою економіки підприємства Одеського національного політехнічного університету

8.10.2014

УДК 336.02.316

Баранова Вікторія

ПРОБЛЕМИ ПЕНСІЙНОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ

Стаття присвячена аналізу основних проблем впровадження пенсійної реформи в Україні. Проведений аналіз стану фінансового

забезпечення соціального страхування, зокрема пенсійного забезпечення, його структури та співвідношення з основними макроекономічними показниками дозволив виявити тенденції у функціонуванні пенсійної системи, сформулювати основні проблеми та напрями реформування. Доведено, що на сучасному етапі на Пенсійний фонд покладено функції, які не притаманні страховим відносинам, що у кінцевому випадку не дозволяє збалансувати фінансові потоки. Визначені певні вади у законодавстві зі соціального страхування. Запропоновані напрями реформування пенсійної системи, зокрема, необхідним є перегляд структури фінансування з Пенсійного фонду, виключення функцій, які не притаманні страхуванню, зниження навантаження на підприємства і заклади.

Ключові слова: пенсійна система, гармонізація інтересів, бюджет Пенсійного фонду, безробіття, податкове навантаження.

Баранова Вікторія

ПРОБЛЕМЫ ПЕНСИОННОЙ РЕФОРМЫ В УКРАИНЕ

Статья посвящена анализу основных проблем внедрения пенсионной реформы в Украине. Проведенный анализ финансового обеспечения социального страхования, в частности пенсионного обеспечения, его структуры и соотношения с основными макроэкономическими показателями позволил выявить тенденции в функционировании пенсионной системы, сформулировать основные проблемы и направления реформирования. Доказано, что на современном этапе на Пенсионный фонд возложены функции, которые не присущи страховым отношениям, в конечном итоге не позволяет сбалансировать финансовые потоки. Выявлены определенные недостатки в законодательстве по социальному страхованию. Предложены направления реформирования пенсионной системы, в частности, необходимо пересмотреть структуру финансирования из Пенсионного фонда, исключение функций, которые не присущи страхованию, снижение нагрузки на предприятия и учреждения.

Ключевые слова: пенсионная система, гармонизация интересов, бюджет Пенсионного фонда, безработица, налоговая нагрузка.

PROBLEMS OF THE PENSION REFORM IN UKRAINE

The paper analyzes the main problems of pension reform in Ukraine. The analysis of the financial provision of social security, including pensions, its structure and its correlation with the main macroeconomic indicators revealed trends in the functioning of the pension system, to formulate the main problems and areas of reform. It is proved that at the present stage to the Pension Fund have functions that are not inherent in the insurance relationship that ultimately can not balance the financial flows. Identified certain deficiencies in the legislation on social insurance. Directions pension reform, in particular, it is necessary to review the structure of financing of the pension fund, excluding features that are not inherent in insurance, reducing the burden on businesses and institutions.

Keywords: pension system, harmonization of interests, budget, pension fund, unemployment tax burden.

Постановка проблеми. Необхідність реформування всіх складових економіки для набуття нею рис ефективності та відповідності ринковим механізмам торкнулося й такої соціально важливої сфери як пенсійне забезпечення. Динаміка надходжень у Пенсійний фонд на тлі економічних спадів свідчить про неможливість у повному обсязі виконувати прийняті на себе зобов'язання із соціального захисту з боку держави, напруженість у соціальній сфері та інші чинники стали передумовами пенсійної реформи в Україні. Слід зазначити, що у всьому світі проведення пенсійних реформ є невід'ємною складовою задля успішного функціонування економічних систем. Разом з тим, єдиної «успішної» моделі до теперішнього часу не знайдено, кожна з моделей відбиває ті чи інші особливості економічного механізму держави. Також відмітимо, що впровадження пенсійних моделей мають у кожній країні різні результати. Так, спроби в Україні йти у русі європейського досвіду стосовно пенсійного віку викликали та викликають палкі дискусії. З одного боку, в країні не створені умови для гідного пенсійного забезпечення. З іншого, незначне підвищення пенсійного віку у сукупності з іншими заходами не дає відчутного ефекту. Строки впровадження етапів реформи, їх відкладення та переробка «під ситуацію» роблять саму

реформу незрозумілою та малоефективною.

Пенсійна реформа покликана, перш за все, гармонізувати інтереси держави, роботодавців та робітників, а пенсійні зобов'язання повинні відповідати пенсійним правам щодо накопичених сум за увесь трудовий стаж. Разом з тим, вплив багатьох факторів, зокрема, світової економічної кризи, політичної кризи та породжуваних ними обставин не сприяють нормальному функціонуванню пенсійної системи взагалі та гальмують пенсійну реформу. Сьогодні ми можемо з впевненістю констатувати, що існуючий підхід до побудови адекватної пенсійної системи завдяки впровадженню пенсійної реформи вже не відповідає сучасним вимогам.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз останніх публікацій з проблематики впровадження етапів пенсійної реформи, використання різних інструментів для регулювання процесів соціальної сфери показує, що значна частина досліджень торкається доцільності та обґрунтування застосування пільг та преференцій при здійсненні соціального захисту. Досить змістовно ці питання відображені в роботах Н.Внукової, З. Варналія, Л.Клівіденко, В.Куценко, С.Юрія, В.Плиси та ін. Викликає інтерес публікації у напрямку розвитку обов'язкового пенсійного страхування та тарифної політики таких науковців як Е.Лібанова, А.Солов'єв, І.Карпухно, М.Коржов, Д.Федотов, К.Якименко, та ін.

Разом з тим, малодослідженими застаються проблеми подвійного навантаження на бізнес у частині застосування ЕСВ при наявності на виробництві пенсіонерів, які продовжують працювати. Певним чином незадовільно вирішено питання нарахування пенсій пенсіонерам, які працювали та працюють у науковій та науково-викладацькій сфері, невирішеними застаються питання з визначенням джерел щодо пенсійного забезпечення при нарахуванні додаткових виплат по пенсіям, проблемним є питання покриття касових розривів пенсійного фонду за рахунок коштів на рахунках казначейства.

Враховуючи вищенаведене, метою статті є аналіз теоретичних положень щодо певних принципів розвитку пенсійної системи з урахуванням сучасного етапу трансформаційних перетворень. Досягнення мети спирається на аналіз сучасного стану фінансового забезпечення функціонування пенсійної системи; виявлення чинників, які на нього впливають; формулювання підходів щодо побудови

пенсійної системи, які би дозволили просунути на шляху гармонізації інтересів платників пенсійних внесків (робітників та роботодавців) і завдань держави щодо соціального захисту населення.

Виклад основного матеріалу. Надання пенсійного захисту населенню у сучасному світі стає однією з важливих проблем, які визначають рівень та якість життя. Розмір трудової пенсії повинен не тільки компенсувати певну частину втраченого заробітку, але забезпечувати такий споживчий бюджет пенсіонера, який не має бути нижчим за мінімальний. Сьогодні загальноприйнятим у світі вважається такий розмір компенсації втраченого заробітку, який не може бути нижчим 40% середнього заробітку застрахованої особи, а мінімальний бюджет пенсіонера повинен складати 2,5-3 прожиткового мінімуму встановленого у державі. Але з кожним роком такі вимоги стає складно виконувати не тільки в Україні, а й у всьому світі.

Як показують статистичні спостереження, бюджет Пенсійного фонду України має стійку тенденцію до зростання, що можна розцінювати як позитивний факт (дані табл. 1).

Таблиця 1

Фінансові показники діяльності Пенсійного фонду України
(складено за даними [1, 2])

Показники	Роки					
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Власні доходи Пенсійного фонду України, млрд. грн.	101,80	99,82	119,24	139,06	157,98	166,86
Видатки Пенсійного фонду, млрд. грн.	150,1	165,7	191,47	210,71	233,69	250,35
Темп зростання ВВП, %	102,3	84,9	118,5	121,6	107,0	103,2
Видатки Пенсійного фонду до ВВП, %	15,8	18,1	17,7	16,0	16,6	17,2
Надходження до Пенсійного фонду з Державного бюджету, у % до загальних надходжень до пенсійного фонду	28,8	32,7	34,9	29,5	28,9	33,22
Надходження до Пенсійного фонду з Державного бюджету, у % до видатків держбюджету	17,85	19,77	21,10	17,48	16,3	20,4

Разом з тим, видатки з пенсійного фонду по відношенню до ВВП складають значну частку (у тому числі й у порівнянні з іншими державами (табл.2)), що свідчить не про стрімке зростання економіки та, відповідно, зростання заробітних плат, які повинні забезпечувати при діючій системі такі надходження, а про інший «компенсаторний» механізм.

Таблиця 2

Прогноз державних витрат на пенсії у відсотках до ВВП
(вибіркові дані) [1]

Назва країна	Роки			
	2004	2025	2050	(2050-2004)
Естонія	6,7	5,1	4,2	-2,5
Латвія	6,8	5,3	5,6	-1,2
Польща	13,9	9,5	8,0	-5,9
Великобританія	6,6	7,3	8,6	2,0
Словаччина	7,2	7,3	9,0	1,8
Нідерланди	7,7	9,7	11,2	3,5
Швеція	10,6	10,7	11,2	0,6
Австрія	13,4	13,5	12,2	-1,2
Німеччина	11,4	11,6	13,1	1,7
Італія	14,2	14,4	14,7	0,4
Франція	12,8	14,0	14,8	2,0

Покажемо є й надходження до Пенсійного фонду з Державного бюджету, у % до загальних надходжень до пенсійного фонду та надходження до Пенсійного фонду з Державного бюджету, у % до видатків держбюджету, які мають стійку тенденцію до зростання. Це означає, що надходження до Держбюджету (податкові та неподаткові) спрямовуються на цілі, що не визначені завданнями фінансування, тобто за рахунок податків (які мають найбільшу питому вагу у надходженнях до бюджету) фінансуються пенсійні виплати, а не, наприклад, капітальні вкладення.

Звернемося до структури таких виплат. За даними інформації про виконання бюджету пенсійного фонду України за 2013 рік [1] видатки за рахунок коштів Державного бюджету України, в тому числі, забезпечили у повному обсязі виплату пенсій, надбавок та підвищень

до пенсій, призначених за різними пенсійними програмами, державної соціальної допомоги особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам і державної соціальної допомоги на догляд; компенсацію різниці у пенсійному забезпеченні наукових працівників; виплату пенсій, доплат та компенсацій до них, призначених згідно із Законом України “Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи”; пенсій працівникам, які були безпосередньо зайняті повний робочий день на підземних роботах; пенсій працівникам сільськогосподарського виробництва з особливо шкідливими та важкими умовами праці; пенсійні виплати військовослужбовцям з числа осіб начальницького і рядового складу та суддям у відставці; виплату щомісячної державної адресної допомоги до пенсії інвалідам війни та учасникам бойових дій.

Як видно зі звіту, Пенсійним фондом фінансуються не тільки пенсії, а надбавки до них й соціальна допомога. Такий стан не відповідають сутності пенсійного забезпечення. Адже пенсійне забезпечення формується за рахунок еквівалентних відносин з накопичення пенсійних внесків. Соціальна допомога – це функції держави, такі фінансові відносини не мають характеру двостороннього руху вартості. Виходячи з цього, можна вважати, що діюча пенсійна система обтяжена функціями, які їй не притаманні, а значить, дефіцит Пенсійного фонду подолати практично неможливо. На сьогодні за даними статистики, близько 3,7 млн. пенсіонерів отримують пенсію менше, ніж 1000 грн. або приблизно 90 доларів США за банківським курсом. При цьому максимальна пенсія в 2013 р. склала 15 624 грн., що практично в 15 разів більше мінімальної.

Необхідність пенсійної реформи продиктована економічною і демографічною ситуацією в країні. Середній вік українців знижується, що змушує працездатне населення утримувати все більшу кількість пенсіонерів. Це викликає потребу збільшення пенсійного віку як для жінок, так і для чоловіків. Але рівень безробіття серед працездатних громадян, за даними Міжнародної організації праці, залишався майже незмінним - 8,8 % і 8,9 % в 2010 і 2011 відповідно, і тільки в 2012-2013 р. дещо знизився - до 8,1 % та 7,7 відповідно. Щодо ситуації у 2014 р., то на тлі економічного спаду рівень безробіття склав 9,0 % [3]. Тобто тепер саме молоді люди, випускники шкіл, середніх та вищих навчальних закладів, не матимуть можливості працевлаштування.

Окремим питанням, яке майже не висвітлюється як у наукових виданнях, так і в економічних оглядах, є подвійне податкове навантаження на підприємства, які використовують працю пенсіонерів. Сьогодні згідно українського законодавства, всі працівники сплачують у пенсійний фонд страхові внески та всі роботодавці також нараховують до пенсійного фонду ЕСВ. Вважаємо за доцільне зауважити, що згідно ст.8 Закону України [6] ЕСВ не входить до системи оподаткування, на цих засадах його не враховують при визначенні розміру податкового навантаження. Ми вважаємо, що це певний методичний прийом, який дозволяє завилювати реальне податкове навантаження.

Страхові внески, акумульовані у ЕСВ, відповідно до Закону України [6] перераховуються у пенсійний фонд (виплата пенсій), фонд соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності (виплата компенсацій по тимчасовій непрацездатності. При цьому слід враховувати, що перші 5 днів захворювання робітника сплачуються підприємством, а на цю суму також нараховується ЕСВ), фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві, фонд соціального страхування на випадок безробіття.

Статус безробітного може мати особа працездатного віку до призначення пенсії. Пенсіонер, який працює, апіорі не може бути безробітним. Виникає питання, чи правомірним є нарахування та утримання із заробітної плати внесків у фонд страхування на випадок безробіття (у складі ЕСВ)?

Наступне питання торкається обґрунтованості встановленого порядку сплати підприємством компенсацій у разі захворювання. Незрозумілим є підстави щодо існування такого порядку: підприємство здійснює відрахування у відповідний фонд, а потім сплачує «лікарняний» за рахунок власних коштів.

Таким чином, за рахунок необґрунтованого нарахування у фонд на випадок безробіття та сплати компенсації у разі захворювання (з відповідним нарахуванням на цю суму ЕСВ) відбувається приховане податкове навантаження на підприємства.

Стосовно нарахувань та відрахувань у пенсійний фонд із заробітної плати пенсіонерів, вважаємо доцільним наведення умовного прикладу. Пенсія, нарахована викладачеві, складає 2400 грн. Продовжуючи працювати, викладач отримує ставку у розмірі 2556 грн.

на місяць. Нарахування (для платників, які мають право на отримання пенсії згідно Закону України «Про наукову та науково-технічну діяльність») становлять 927,8 (36,3%) та 155,9 (6,1%), разом 1083,7 грн. Порівнюючи з розміром отриманої викладачем пенсії бачимо, що заклад сплачує з власних коштів 45% нарахованої пенсії, тоді як на Пенсійний фонд припадає 55 % замість 100%. Таким чином, пенсіонер частково сам себе утримує. Враховуючи, що кількість працюючих на сьогодні становить 13,7 млн. осіб, з них 3 млн. осіб – пенсіонери, можна вважати, що реальний дефіцит Пенсійного фонду значно більший, а підприємства несуть додаткове навантаження.

Таким чином, багатьма вченими і практиками визнається неефективність даної реформи, її необміркованість, і прогноуються негативні наслідки.

Висновки і перспективи подальших досліджень. На нашу думку, основною причиною такого стану є неузгодженість у проведених реформах, відсутність комплексного підходу до їх проведення, вкрай низький ступінь опрацювання механізму реалізації реформ, що проводяться, лобювання інтересів олігархічних груп. Несистемність проведення реформ значно знижує їх ефективність, втрачається цілісність.

Пенсійна реформа в Україні має проводитися разом з податковою та реформою у сфері страхування і забезпечувати сталий економічний і соціальний розвиток держави. Такі реформи не можуть залежати від суб'єктивних факторів, виконувати певне замовлення, задовольняти амбіції політичних лідерів. На жаль, в Україні проведення (або гальмування) податкових та інших реформ в більшості випадків має саме ознаки суб'єктивності. Вважаємо, що структура фінансування з Пенсійного фонду повинна бути переглянута. Необхідним є розробка механізму, який би узгоджував інтереси підприємців, підприємств, працюючих та держави. Теоретичними засадами проведення пенсійної (страхової) реформи повинна стати сутність страхових відносин, що дозволить виключити функції, які не притаманні страхуванню.

Література

1. Офіційний сайт Пенсійного фонду [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pfu.gov.ua/>. Ofitsiynyy sayt Pensiynoho fondu

[Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.pfu.gov.ua/>.

2. Офіційний сайт державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>. Ofitsiynyy sayt derzhavnoyi sluzhby statystyky Ukrayiny [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu:

3. Уровень безработицы в Украине по методологии МОТ в 2012 году составил 8,1 % [Электронный ресурс]. – Режим доступа:

4. Прожиточный минимум в Украине в 2012 году реально должен составлять 3 200 гривен [Электронный ресурс]. – Режим доступу: mojazarplata.com.ua › Главная › RSS-Yandex-UA Prozhytochnyy mynimum v Ukrayne v 2012 hodu real'no dolzhen sostavlyat' 3 200 hryven [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu mojazarplata.com.ua › Главная › RSS-Yandex-UA

5. Пенсионный фонд готов повысить выплаты 9 миллионам украинцев [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://glavred.info/archive/2012/03/13/210809-1.html>. Pensyonnyy fond hotov povыsyt' выплаты 9 myllyonam ukraiyntsev [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupa <http://glavred.info/archive/2012/03/13/210809-1.html>.

6. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування: закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua › laws/show/2464-17 Zakon Ukrayiny «Pro zbir ta oblik yedynoho vnesku na zahal'noobov'yazkove derzhavne sotsial'ne strakhuvannya» [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: zakon.rada.gov.ua › laws/show/2464-17.

1. Oficijny`j sayt Pensijnogo fondu [Elektronny`j resurs]. – Rezhym`m dostupu: <http://www.pfu.gov.ua/>. Ofitsiynyy sayt Pensijnoho fondu [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.pfu.gov.ua/>.

2. Oficijny`j sayt derzhavnoyi sluzhby` staty`sty`ky` Ukrayiny` [Elektronny`j resurs]. – Rezhym`m dostupu: <http://www.ukrstat.gov.ua/>. Ofitsiynyy sayt derzhavnoyi sluzhby statystyky Ukrayiny [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu:

3. Uroven` bezrabyt`czy v Ukray`ne po metodology`y` MOT v 2012 godu sostavy`l 8,1 % [Elektronnyj resurs]. – Rezhym`m dostupa:

4. Prozhy`tochnyj my`ny`mum v Ukray`ne v 2012 godu real`no dolzhen sostavlyat` 3 200 gry`ven [Elektronnyj resurs]. – Rezhym`m dostupu: mojazarplata.com.ua › Glavnaya › RSS-Yandex-UA Prozhytochnyy

mynimum v Ukrainy v 2012 hodu real'no dolzhen sostavlyat' 3 200 hryven [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu mojarplata.com.ua › Glavnaya › RSS-Yandex-UA

5. Pensiynnyy fond gotov povysyt' vyplaty 9 myllyonam ukraintsev [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupa: <http://glavred.info/archive/2012/03/13/210809-1.html>. Pensiynnyy fond hotov povysyt' vyplaty 9 myllyonam ukraintsev [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupa: <http://glavred.info/archive/2012/03/13/210809-1.html>.

6. Pro zbir ta oblik yedynogo vnesku na zagal'noobov'yazkove derzhavne social'ne strakhuvannya: zakon Ukrainy [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17 Zakon Ukrainy «Pro zbir ta oblik yedynoho vnesku na zahal'noobov'yazkove derzhavne sotsial'ne strakhuvannya» [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17.

Рецензент: Балджи М.Д., д.е.н., професор кафедри економіки та управління національним господарством Одеського національного економічного університету.

15.10.2014

УДК 658.512: 654.078

Борисова Лариса

СКЛАДОВІ ПРОЦЕСУ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНОЇ СФЕРИ

Посилення невизначеності зовнішнього та внутрішнього середовища функціонування підприємства сфери зв'язку та інформатизації, зумовлює необхідність розглядання шляхів подолання кризових явищ, побудови та вдосконалення вже існуючих підходів до системи антикризового управління на підприємстві. Важливими аспектами за таких обставин є визначення сутності й змісту кризового становища, це дасть змогу розглянути підходи до антикризового управління на підприємстві та подальшого формування стратегії управління на підприємстві залежно від життєвого циклу сфери функціонування. Для вибору стратегії управління вкрай важливим та